

ЛИТВИН М. С., студентка

Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ЕКОНОМІЧНИХ ЦИКЛІВ І СУЧАСНІСТЬ

Час від часу економіка проходить етапи зростання і скорочення обсягів національного виробництва, які повторюються з певною періодичністю. Стабільність проходжень національною економікою певних станів свідчить про циклічність її розвитку. Економічний цикл визначають як сукупність регулярно повторюються певних станів національної економіки – розширення і скорочення обсягів виробництва, який ще називають циклом ділової активності або кон'юнктурним циклом [1, с. 266]. Цикли характеризують як часовий інтервал від початку однієї кризи до наступної [2]. Економічний цикл визначають і як постійне повторення періодів підйому і спаду економічної активності, що відбивається через зміни взаємозалежних показників – темпу економічного росту, рівнів зайнятості, виробництва й інфляції [3].

У своїй роботі «Виміри бізнес-циклів» (Burns A., Mitchell W. *Measuring Business Cycles*. N.Y.: National of Economic Research, 1946) американські економісти Уеслі Мітчелл (1874–1948) та Артур Бернс (1904–1987) визначають економічні цикли як «тип коливань в сукупній економічній активності націй. Цикл складається з періоду підйому, що спостерігається одночасно в багатьох видах економічної діяльності, який змінюється загальним для всієї економіки періодом спаду, скороченням виробництва з подальшим поживавленням, що переходить у фазу підйому наступного циклу; така зміна фаз циклу є повторюваною, але не обов'язково періодичною. Всі цикли взаємопов'язані: закінчення одного

збігається з початком другого» [4]. Із цього визначення слідує, що економічний цикл складається з коливань, зайнятості, сукупної продукції, цін грошової вартості національного продукту [5].

Для характеристики економічних циклів використовуються такі показники: 1) тривалість циклу – період часу, протягом якого здійснюється одне повне коливання ділової активності; 2) амплітуда коливань – максимальна різниця між найбільшим і найменшим значеннями показника протягом циклу (низхідні, вибухові, постійні цикли) [6, с. 104]. Також економічний цикл прийнято ділити на фази, які послідовно змінюють один одного і постійно повторюються. Відомі чотирьохфазна модель і двофазна модель економічного циклу.

У чотирифазній моделі, автором якої є Карл Маркс (1818–1883) – німецький філософ, економіст, соціолог [7, с. 527], виділено такі фази економічного циклу (рис. 1): криза (спостерігається спад виробництва, зменшення рівня зайнятості зниження ставок заробітної плати, зниження темпів економічного зростання, зниження рівня цін); депресія («дно» економічного циклу, обсяги виробництва досягають найменшого рівня, спостерігається високий ступінь незавантаженості виробничих потужностей, найбільший рівень безробіття, банкрутства, скорочення попиту на робочу силу призводить до зменшення ставок заробітної плати, триває зниження загального рівня цін); поживлення (економіка починає «одужувати», зростають обсяги виробництва, підвищується підприємницька активність, починають зростати доходи підприємств і домогосподарств, збільшується попит на споживчі товари і ресурси, скорочується безробіття, спостерігається деяке підвищення цін на товари); підйом (економіка демонструє подальше розширення виробництва, збільшення завантаження потужностей, скорочення розмірів безробіття, наближення до повної зайнятості, збільшення доходів; інвестиції та споживчі витрати розширюються, зростає попит на товари і послуги, сукупний попит

продовжує зростати, набирає силу тенденція зростання цін та починають формуватися передумови для входження економіки в новий цикл) [1, с. 267–268; 2; 3].

Щодо тривалості економічного циклу, то відомо, що його неможливо визначити з високим ступенем точності. Іноді теоретики і практики схиляються до думки, що середня тривалість циклів складає 7–11 років [1, с. 268]. При цьому розрізняють такі види циклів: аграрні (до 1 року); фінансово-економічні (3–5 років); промислові (7–11 років); будівельні (16–20 років); великі цикли кон'юнктури (50–60 років); надвеликі вікові цикли (100–120 років) [8].

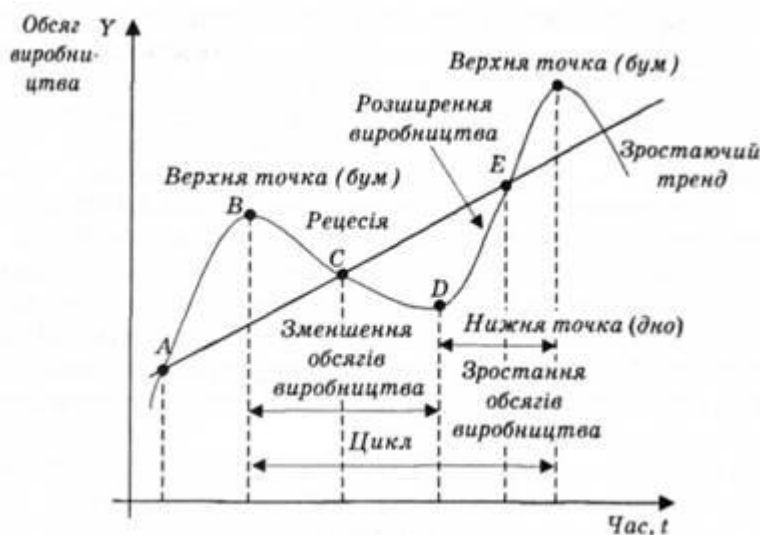

Рис. 1. Чотирифазна модель економічного циклу

Кінець 2019 – початок 2020 року ознаменувався глобальним інформаційним вибухом про циркуляцію нової для людства коронавірусної інфекції Covid-19. Все, що за цим послідувало – впровадження карантинних заходів у країнах, закриття підприємств, відправка людей у відпустки чи їхнє звільнення та ін. – так чи так засвідчило про дестабілізацію національних економік і глобальної зокрема. «Ми офіційно заявляємо, що американська економіка впала в рецесію, приєднавшись до

решти світу, і це дуже глибока просадка», – говорить аналітик інвестбанку Bank of America Мішель Мейє. Прогнози такі: США загрожує зростання безробіття (рівень безробіття США найближчим часом подвоїться, а чисельність безробітних зростатиме приблизно на мільйон осіб на місяць протягом усього другого кварталу, досягнувши в результаті 3,5 мільйона осіб), споживча впевненість втрачена, накопичення фактично знищені, за підсумками другого кварталу 2020 р. економіка США в розрізі квартал до кварталу впаде на 12 % ВВП, а за підсумками всього року скоротиться на 0,8 % [9].

Спалах коронавірусу став серйозним викликом для світової економіки. Спочатку Китай, а потім і інші країни відчували скорочення ВВП, згорання туристичного бізнесу, проблеми з фінансами. Кризу відчували і світові ринки: обвалилися ціни на нафту, а разом з ними – і фондові ринки [10]. Щодо України, то, наприклад, Юрій Романенко – директор програми Міжнародна і внутрішня політика аналітичного центру «Український інститут майбутнього», вважає, що «світова економічна криза радикально впливатиме на Україну, адже наша країна в контексті світової кризи – просто мікроб, який не ухвалює жодних рішень і не здійснює взагалі жодної політики. Тому через 2–3 місяці наша країна зіштовхнеться з проблемою експорту у ЄС, адже країни закривають свої ринки через карантин» [10]. Про те, що Україна «в реалі буде потерпати від світової кризи найбільше – з європейських країн так точно, оскільки ми – найбідніші в Європі і при цьому сировинно залежні від неї. У нас найнижчий показник зростання ВВП у Європі, який ще може знизитися» говорить і Олег Пендзин – виконавчий директор Економічного дискусійного клубу та інші економічні експерти [10].

Рис. 2. За даними дослідження Українського інституту майбутнього [10]

На початку квітня 2020 р. проявилися такі основні зовнішні шоки та ефекти «зараження», які проникали до економік з ринками, що формуються, включаючи Україну: падіння світових цін на сировинні товари; охолодження світової економічної активності; наростання у світі протекціоністських настроїв і часткове закриття ринків для товарів українського експорту; падіння «апетиту до ризиків» міжнародних інвесторів і вплив іноземного капіталу з ринків, що формуються; збільшення фінансових спредів для ринків, що формуються, та критичне підвищення вартості зовнішнього приватного фінансування для українських корпорацій і уряду; часткове закриття ринків праці для українських трудових мігрантів і зменшення обсягів грошових переказів в Україну. У випадку України дуже небезпечним є накладення міжнародних ефектів «зараження» на попередньо сформовані зони вразливості національної економік [11]. Всі ці економічні негаразди потребують проведення виваженої державної економічної політики із застосуванням

відповідних інструментів впливу на фінанси, виробництво, споживання тощо.

ЛІТЕРАТУРА

1. Задоя А. А., Петруня Ю. Е. Основы экономической теории : Учеб. пособие. М. : Рыбари, 2000. 479 с.
2. Щетінін А. І. Політична економія. URL : https://pidruchniki.com/18540516/politekonomiya/ekonomichni_tsikli.
3. Небава М. І. Теорія макроекономіки. URL : https://web.posibnyky.vntu.edu.ua/fmib/14nebava_teoriya_makroekonomiki/3.htm.
4. Цит. по: Цветков В. А. Циклы и кризисы: теоретико-методологический аспект: монография. Нестор-История, 2012 г. 504 с. URL : <https://nestorbook.ru/uDrive/file/474/6a0bc3010e8eb98c6b0e66b07ab180a0>.
5. Устинова Д. А. Особенности циклического развития экономики. Молодой ученый. 2016. № 19 (123). С. 530–533. URL : <https://moluch.ru/archive/123/34000/>.
6. Анисимов А. А. Макроэкономика. Теория, практика, безопасность: учеб пособие для студентов вузов, обучающиеся по экономическим специальностям / А. А. Анисимов Н. В. Артемьев, О. Б. Тихонова; под ред. Е. Н. Барикаева. – М. : ЮНИТИ-ДАНА, 2015. – 599 с. URL : <https://institutiones.com/download/books/2170-macroekonomika-anisimov-uchebne-posobie.html>.
7. Маркс К. Капитал. М. : Директ-Медиа, 2014. 1201 с.
8. Кузьменко В. П. Теорія економічних циклів і глобальна фінансова криза. URL : <http://iee.org.ua/ua/publication/146/>.
9. У США заявили про початок масштабної фінансової кризи. URL : <https://www.slovoidilo.ua/2020/03/19/novyna/svit/ssha-zayavyly-pro-pochatok-masshtabnoyi-finansovoyi-kryzy>.
10. Волошин М. Світова криза–2020 і коронавірус: що буде з економікою? URL : https://vgolos.com.ua/news/svitova-kryza-2020-i-koronavirus-shho-bude-z-ekonomikoju_1191896.html.
11. Богдан Т. Економічна криза: деструктивний ефект синергії. URL : https://dt.ua/finances/ekonomichna-kriza-destruktivniy-efekt-sinergiyi-343732_.html?fbclid=IwAR3LHLWHWgxSnAQAor_ioD7JYfveTkdtm1PMtHtKbiE77X0h26mGN0xjDa0.